

SIMONE DE BEAUVOIR

Väga kerge surm

Prantsuse keelest tõlkinud
Henno Rajandi

„Loomingu Raamatukogu kuldsari“
SA Kultuurileht

Tõlgitud väljaandest:

Simone de Beauvoir
Une mort très douce
Gallimard
Paris, 1964

Täiendatud ja redigeeritud trükk väljaandest:

Simone de Beauvoir, „Väga kerge surm“
Prantsuse keelest tõlkinud Henno Rajandi
Loomingu Raamatukogu, 1965, nr 49
Tallinn, Perioodika

Toimetanud Triinu Tamm
Korrektuuri lugenud Lauri Eesmaa
Kujundanud Maris Kaskmann

© Éditions Gallimard, Pariis, 1964

© Tõlge. Henno Rajandi pärijad ja Loomingu Raamatukogu, 2025

© Saatesõna. Raili Marling ja Loomingu Raamatukogu, 2025

Kaanefoto. Public domain, Arquivo Nacional Collection, 1967

Trükkunud Pakett

ISSN 2674-4678 (trükis)

ISSN 2674-4686 (epub)

ISBN 978-9916-755-46-4 (trükis)

ISBN 978-9916-755-47-1 (epub)

Minu õele

*Do not go gentle into that good night,
Old age should burn and rave at close of day;
Rage, rage against the dying of the light...¹*

Dylan Thomas

¹ Ära astu leplikult vaiksesse öösse,
rauk, ära taltsuta oma viha, kui lõpeb päev;
hakka vastu, kui kustub valgus...

24. oktoobril 1963 kell neli pärast lõunat olin ma Roomas, hotell Minerva numbritoas; pidin järgmisel päeval koju lendama ja korraldasin parajasti pabereid, kui telefon helises. Helistas Bost Pariisist. „Teie emaga juhtus õnnetus,“ ütles ta. Ja mina mõtlesin: jäi auto alla. Auto sõitis otsa, kui ta end vaevaliselt kepi najal sõiduteelt trotuaarile vinnas! „Ta kukkus vannitoas maha ja murdis reieluu,“ teatas Bost. Bost elas emaga ühes majas. Eelmisel õhtul kella kümne paiku, kui ta Olgaga koju tuli, leidsid nad trepikojas kolm võõrast – kaks politseinikku ja ühe daami. „See on kolmandal korrusel,“ oli daam ütelnud. „Kas proua de Beauvoiriga on midagi juhtunud?“ – „Jah. Õnnetu kukkumine.“ Ema oli kaks tundi põrandal roomanud, enne kui telefoni juurde jõudis. Ta oli helistanud ühele sõbrannale, proua Tardieu’le, ja palunud, et see laseks ukse sisse murda. Bost ja Olga olid võõrastega korterisse kaasa läinud. Nad leidsid ema põrandal maas, punasest sametist hommikumantel seljas. Doktor Lacroix, kes elab samas majas, diagnoosis reieluu murru; ema viidi kiirabiga Boucicaud’ haiglasse ja ta veetis öö üldpalatis. „Aga ma viin ta nüüd C. kliinikusse,“ ütles Bost. „Seal töötab tuntud luukirurg professor B. Ema tõrkus vastu, ta kartis, et see läheb teile liiga kalliks, aga viimaks õnnestus teda veenda.“

Vaene ema! Viis nädalat tagasi, kui ma Moskvast tulin, käisin veel tema juures lõunal; ta nägi halb välja nagu tavaliselt. Oli kord aeg – ja mitte väga ammu –, kus ta hooples oma nooruslikkusega. Nüüd aga ei saanud enam kedagi petta: ta oli seitsmekümne seitsme aastane kurnatud naine. Puusaartroos, mis pärast sõda välja lõi, teravnes Aix-les-Bains’i ravikuurist ja massaažidest hoolimata aastast aastasse; ring ümber kvartali võttis terve tund aega. Emal olid valud ja ta kannatas unepuuduse all – kuus aspiriinitabletti, mis ta iga päev ära tarvitas, ei aidanud. Juba paar-kolm aastat, ja eelkõige eelmisest talvest saadik olid tal silmaalused aina sinised, nina muutus luiseks ja põsed vajusid lohku. Tema arst doktor D. kinnitas, et midagi tõsist ei ole: maksahäired, loid seedetegevus; ta kirjutas paar rohtu, soovitas tamarindikeedist kõhukinnisuse vastu. Tookord ei üllatunud ma

sugugi, kuuldes, et ema tunneb end „nagu läbi pektuna“. Mulle tegi südamevalu see, et ta oli veetnud kehva suve. Ta oleks võinud suvitada kuskil hotellis või kloostris, kus võetakse kostilisi. Tema aga lootis, et saab nagu igal aastal kutse mu nõbu Jeanne'ilt Meyrignaci või Scharrachbergenisse, kus elab mu õde. Kuid mõlemal tuli midagi vahele. Ema jäi terveks suveks tühja vihmasesse Pariisi. „Mul ei ole iial elus masendust olnud, aga nüüd oli,“ tunnistas ta mulle. Õnneks sai õde ta kohe varsti pärast minu külaskäiku kaheks nädalaks Alsace'i viia. Nüüd olid kõik ema sõbrannad jälle Pariisis, minagi olin koju sõitmas. Poleks seda luumurdu olnud, oleksin ema kindlasti kosununa eest leidnud. Süda oli tal suurepärane, vererõhk nagu noorel inimesel; ma poleks iial uskunud, et temaga võib nii tõsine õnnetus juhtuda.

Kell kuus helistasin talle kliinikusse. Teatasin, et jõuan varsti koju ja tulen teda vaatama. Ema hääl oli nõrk. Professor B. võttis telefonitoru: operatsioon pidi toimuma laupäeva hommikul.

„Sa ei ole mulle kaks kuud kirjutanud,“ ütles ema etteheitvalt, kui ma ta voodi ette astusin. Vaidlesin vastu. Me ju kohtusime vahepeal, ja Roomast olin kirjutanud. Ema kuulas mind kahtlustaval ilmel. Ta laup ja käed olid kuumad, pisut moondunud suu lausus vaevaga sõnu ja mõistus polnud päris selge. Oli see kukkumise tagajärg? Või oli kukkumise põhjuseks mini-insult? Tal oli alati olnud näos väike närvitõmblus. (Ei, mitte alati, aga juba ammust ajast. Kui kaua?) Ta silmad pilkused kiiresti, kulmud kerkisid, laup tõmbus kortsu. Kogu mu külaskäigu vältel ei lakanud närvitõmblus viivukski. Ja kui ta langetas kumerad siledad laud, katsid need silmaiirise täiesti kinni. Assistent doktor J. astus palatist läbi. Operatsioon ei osutunud vajalikuks. Murrukohas polnud nihkumist olnud, kolm kuud rahu, ja luu kasvab ise kinni. See teade näis emale kergendust toovat. Ta jutustas seosetult, kuidas ta oli pingutanud, et telefoni juurde jõuda, jutustas oma ängist, Bosti ja Olga südamlikkusest. Ema oli viidud Boucicaud' haiglasse, hommikumantel seljas, ilma et ta oleks saanud midagi kaasa võtta. Järgmisel päeval oli Olga toonud talle tualetitarbed, Kölni vett, kena valge villase ööjaki. Kui ema tänama hakkas, oli Olga vastanud: „Me ju armastame teid.“ Ema kordas mitu korda äraoleval, pingsal ilmel: „Ta ütles: „Me ju armastame teid.““

„Ta kartis kangesti, et teeb meile tüli, ta oli nii hirmus tänulik, et tema eest hoolitseti – see päris torkas südamesse,“ jutustas Olga mulle

õhtul. Pahameelega rääkis ta doktor D-st. Perekonnaarst oli solvunud, et kutsuti doktor Lacroix, ja keeldus neljapäeval Boucicaud' haiglasse ema vaatama minemast. „Ma rippusin paarkümmend minutit telefoni otsas,“ jutustas Olga. „Pärast seda õnnetut kukkumist ja haiglas veedetud ööd oli tingimata tarvis, et ta oma arst oleks teda trööstinud. D. ei võtnud kuulda.“ Bost ei uskunud, et emal oli ajurabandus: kui nad ta põrandalt üles tõstsid, oli ta muidugi pisut ähmis, aga adekvaatne. Siiski kahtles Bost, kas ema kolme kuuga paraneb. Reieluu murd iseenesest pole ju eriti tõsine; kuid pikaajaline liikumatus tekitab kindlasti lamatisi, mis ei taha vanadel inimestel kuidagi paraneda. Seliliasend väsitab kopse: haiget ähvardab kopsupõletik, mis võib talle saatuslikuks saada. Mind see jutt eriti ei kõigutanud. Trauma küll, aga ema oli tugeva tervisega. Ja lõpuks oli ta ka eas, kus surm on loomulik.

Bost oli õnnetusest juba teatanud minu õele, kellega mul oli pikk telefonikõne. „Seda ma kartsin,“ ütles ta. Alsace'is käies oli ema õe arvates nii nõrk ja vana välja näinud, et ta oli Lionelile öelnud: „Seda talve ta üle ei ela.“ Ühel ööl olid tal olnud ägedad sisemised valud. Äärepealt pidi ta juba paluma, et teda haiglasse viidaks. Aga hommiuks oli valu järele andnud. Ja kui nad ta autoga Pariisi tagasi tõid – üliväga rahul oma puhkusega, nagu ta ise ütles –, oli ta jälle kõbus ja heatujuline. Aga oktoobri keskel, kümmekond päeva enne õnnetust, oli õele helistanud Francine Diato: „Käisin just praegu teie ema juures lõunal. Minu meelest nägi ta nii halb välja, et pidasin paremaks teid hoiatada.“ Õde oli mingil ettekäandel kohe Pariisi sõitnud ja emaga röntgenoloogi juurde läinud. Kui arst oli pilte uurinud, kinnitas ta selge sõnaga: „Pole mingit põhjust rahutust tunda. Sisikonnas on küll tekkinud sopistis, tasku, mis teeb seedimisel takistusi. Ja teie ema sööb liiga vähe – see võib põhjustada seedimisrikkeid. Kuid mingit tõsist ohtu ei ole.“ Ta oli emale soovitanud rohkem süüa ning oli kirjutanud välja uusi, väga tugeva toimega ravimeid. „Aga minu süda oli ikkagi rahutu,“ ütles Poupette. „Palusin ema, et ta endale ööpassi võtaks. Sellega ei olnud ta kuidagi nõus.“ Võõras inimene magab tema korteris – selle mõttega ei suutnud ema kuidagi harjuda. Leppisin Poupette'iga kokku, et ta tuleb kahe nädala pärast Pariisi – kavatsesin siis Prahasse sõita.

Järgmisel päeval oli ema suu ikka veel viltu, diktsioon ebaselge, laud langetatud; kulnud võbisesid. Tema parem käsivars, mille ta